

20.3.2026

Eksegeesi: Kiirastorstai, 2. Vuosikerta

Pyhän otsikko: Pyhä ehtoollinen

Evankeliumi: Joh. 13:1–15

TM, pastori Mikael Elmolhoda, Helsingin ja Hämeen Kansanlähetys

Tämän evankeliumitekstin konteksti on Jeesuksen ja hänen oppilaittensa kokoontuminen pääsiäisen kynnyksellä. Se on osa laajempaa puhekokonaisuutta, jossa Jeesus valmistelee oppilaitaan tuleviin tapahtumiin. Toisin kuin synoptiset evankeliumit, Johannes ei kuitenkaan kerro siinä ehtoollisen leivän ja viinin asettamisesta.

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
1 Pääsiäisjuhla oli jo tulossa, ja Jeesus tiesi, että oli tullut se hetki, jolloin hänen oli määrä siirtyä tästä maailmasta Isän luo. Hän oli rakastanut omiaan, jotka olivat tässä maailmassa, ja hän osoitti heille täydellistä rakkautta loppuun asti.	1 Mutta ennen pääsiäisjuhlaa, kun Jeesus tiesi hetkensä tulleen, että hän oli siirtyvä tästä maailmasta Isän tykö, niin hän, joka oli rakastanut omiansa, jotka maailmassa olivat, osoitti heille rakkautta loppuun asti.	1 Now before the Passover Festival, Jesus realized that his hour had come to leave this world and return to the Father. Having loved his own who were in the world, he loved them to the end.	1 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς.

Avausjake kuvaa Jeesuksen tietämystä omasta missiostaan ja sen keskeisistä tapahtumista. Kuten monissa muissakin jakeissa, myös tässä Jeesus kuvataan henkilönä, jolla on “asiat hallussa”. Hänelle asiat eivät vain “tapahtu”, vaan hän on aina tilanteen tasalla ja suorastaan sen edellä. Tämä on kaunis kuva myös meille siitä, että vaikeidenkin tilanteiden kohdalla voimme luottaa siihen, että Jumala ei menetä tilanteen hallintaa.

Kiinnostavaa avausjakeessa on myös kirjoittajan kielenkäyttö, jossa korostetaan, että pääsiäisjuhla oli vielä tulevaisuudessa. Tarkalleen ottaen juutalaisen perinteen mukainen kronologia menisi niin, että Nisan-kuun 14. päivänä pääsiäislammas teurastetaan ja lopulta syödään illan tultua. Koska juutalainen päivä alkaa illasta, tapahtuu vuorokauden vaihtuminen samoihin aikoihin kuin lampaan syöminen. Tästä alkaa samalla Nisan-kuun 15. päivä, joka on ensimmäinen happamattoman leivän juhlan seitsemästä päivästä. Käytännössä kuitenkin myös aterian valmistuspäivä voitiin laskea happamattoman leivän juhlan kokonaisuuteen.

Synoptiset evankeliumit ilmaisevat kronologian siten, että tässä kertomuksessa kuvattu tilanne alkoi päiväsaikaan, jolloin Jeesukselta tiedusteltiin happamattoman leivän juhlan “ensimmäisenä päivänä”, missä hän haluaisi syödä pääsiäisaterian (Matt. 26:17; Mark. 14:12; Luuk. 22:7). Johanneksen kertomus tekee kuitenkin toisenlaisen ajoituksen. Esimerkiksi Joh. 19:14 sanoo suoraan, että Jeesus on jo Pilatuksen tuomittavana, vaikka on yhä pääsiäisen valmistuspäivä – eli Nisan-kuun 14. Päivä.

Tällä yksityiskohdalla on sikäli merkitystä, että toisin kuin synoptisissa evankeliumeissa, Johanneksen narratiivissa tässä luvussa kuvattu ateria *ei* oletettavasti ole varsinainen pääsiäisateria. Näin Jeesuksen kuoleman kuvauksessa korostuu ajatus siitä, että Jeesus on itse pääsiäislammas, joka kuolee samoihin aikoihin kuin normaalitykin pääsiäislampaat.

Muuta huomionarvoista ensimmäisessä jakeessa on rakkauden korostus. Käytössä on tässä kreikan useista rakkautta tarkoittavista sanoista verbi agapao, joka varsinkin myöhemmässä filosofiassa vakiintui merkitykseltään kuvaamaan rakastamista, joka nousee rakkaudesta (agapee) hyveenä. Se on täydellisesti Jumalalla ja Jeesuksella, ja siihen myös ihmiset ovat kutsuttuja suhteessa toisiinsa Kristuksen esimerkin mukaisesti. Kyse on siis sitoutumisesta toisen hyvään – edellyttäen epäitsekkyttä, itsensä alttiiksi antamista ja toisen hyvän tavoittelua. Tunteellinen rakastaminen ei näin ole varsinkaan myöhemmässä kristillisessä filosofiassa sanan keskeinen merkityssisältö, vaikka toki tunteiden suuntautuminen rakkauden mukaisesti on myöskin tärkeä asia.

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
2 He olivat kokoontuneet aterialle, ja Paholainen oli jo pannut Juudaksen, Simon Iskariotin pojan, sydämeen ajatuksen, että tämä kavaltaisi Jeesusken.	2 Ja ehtoollisella oltaessa, kun perkele jo oli pannut Juudas Iskariotin, Simonin pojan, sydämeen, että hän kavaltaisi Jeesusken,	2 By supper time, the devil had already put it into the heart of Judas, the son of Simon Iscariot, to betray him.	2 καὶ δεῖπνου γινομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἵνα παραδοῖ αὐτὸν Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτου,

Toisessa jakeessa 1933/38 kääntää “ehtoollisella”, joka on suora käännös kreikan ilta-ateriaa tarkoittavasta sanasta deipnon. Olemme tottuneet liittämään sanaan “ehtoollinen” kristillisen ehtoollisen vieton merkityksen, mutta tämän jakeen kontekstissa on kuitenkin hyvä muistaa, että kielellisesti kyse on “vain” ilta-ateriasta.

Sielunvihollisesta on tällä kertaa käytössä kreikan sana diabolos. Joskus on kuullut sanottavan, että tuo nimitys tarkoittaisi “erilleen heittäjää”, onhan sen perustana kreikan heittämistä tarkoittava balloo-verbi. Diabolos on kuitenkin normaali kreikan sana, jolla oli vakiintunut merkitys: se tarkoitti henkilöä, joka “heittää” toisia kohti valheellisia ja herjaavia syytöksiä ja väitteitä.

Sama heittää-verbi on pohjana sanoissa, joilla tekstissä kuvataan sielunvihollisen toimintaa. Hän on “βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν”, eli “heittänyt” / istuttanut hänen sydämeensä inspiraation Jeesusken pettämisestä. Puhe sydäimestä on tyypillistä kristilliselle filosofialle ja sitä edeltävälle juutalaiselle ajattelulle. Jeesuskin puhui runsaasti siitä, millainen ihmisen sydän on, eli millainen hänen hyveidensä ja paheidensa tila todella on. Paha, jota ihminen tekee, tulee Jeesusken mukaan “ihmisen sisältä, sydäimestä” (Mark. 7:21).

Tämä on samalla muistutus henkien erottamisen tärkeydestä. Armolahjana se mahdollistaa sen, että ihminen pystyy intuitiivisella viisaudella erottelemaan, mikä on toimintaa tuottavien sisäisten inspiraatioiden olemus – sekä itsessä että muissa ihmisissä. Hitaampi, järjellä tapahtuva viisaus on kuitenkin lähtökohtaisesti riittävä siihen, että ihminen on moraalinen agentti eli vastuussa teoistaan.

Voimme siis lähteä siitä oletuksesta, että Juudaksella oli normaalin ihmisen toimijuus ja hän olisi voinut vastustaa inspiraatiota, jonka sielunvihollinen hänen sydämelleen tarjosi. Hän valitsi kuitenkin antautua sille, ja häntä kohdellaankin muissa Raamatun teksteissä selkeästi vastuullisena tästä asiaintilasta.

Emme siis voi tehdä sitä johtopäätöstä, että Juudas olisi ollut tahdoton toimija. Sielunvihollinen ei pakottanut häntä mihinkään. Hän ei myöskään oletettavasti tuossa tilanteessa ollut possessoitu, eli riivaustilan alainen. Sielunvihollinen yksinkertaisesti tarjosi hänelle inspiraation pahuuteen, ja hän käytti tahdonvapauttaan tehdäkseen yhteistyötä tuon inspiraation kanssa ja antaakseen sille tilaa. Loppu on historiaa.

Suhteutettuna edelliseen jakeeseen teksti siis antaa tiukan kontrastin: Jeesus toimii miten toimii, koska hän on sellainen kuin hän on. Hän on vapaasti ja vakaasti hyvä, ja hänen sydäntään luonnehtii rakkaus. Juudas taas oli syntinen ihminen, joka vieläpä vapaasti suostui toimimaan pahan välikappaleena, johtaen hänet syvenevään pahan kierteeseen.

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
3 Jeesus tiesi, että Isä oli antanut kaiken hänen valtaansa ja että hän oli tullut Jumalan luota ja oli nyt palaamassa hänen luokseen.	3 niin Jeesus, tietäen, että Isä oli antanut kaikki hänen käsiinsä ja että hän oli lähtenyt Jumalan tyköä ja oli menevä Jumalan tykö,	3 Jesus, knowing that the Father had given all things into his hands, and that he had come from God and was returning to God,	3 εἰδὼς ὅτι πάντα ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει,

Tietämistä merkitsevä verbi on muodossa eidoos, eli se on perfektimuodossa. Kyse on siis tiedosta, joka oli jo valmiina, eikä kyse ollut siinä hetkessä tapahtuneesta oivalluksesta. Verbi, jolla kuvataan Isän antaneen kaiken Jeesuksen käsiin (edooken) taas on aoristissa, mikä merkitsee kokonaisuutena esitettyä tapahtumaa.

Kristillisen opin kannalta keskeistä tässä on se, että Jeesuksella *jo oli valmiina* kaikki valta, kun hän toimi maan päällä. Hän ei siis tehnyt ihmeitään vain ihmisenä Pyhän Hengen voimalla, kuten tietyissä kristillisissä piireissä joskus opetetaan. Perinteinen kristillinen oppi on se, että Jeesus on syntynyt Isästä ennen aikojen alkua (Nikean uskontunnustus). Lisäksi kaikki, mikä on luotu, on luotu Jeesuksen kautta (Joh. 1. luku). Tultuaan ihmiseksi hän on pysyvästi Jumala ja ihminen yhdessä persoonassa, so. hänellä on kaksi luontoa. Kun hän palasi “Jumalan tykö”, kuten evankeliumiteksti kertoo, hän palasi sinne Jumalana ja ihmisenä. Ero ei siis ole siinä, että hän vasta sitten saisi vallan – se hänellä oli jo valmiiksi. Ero on siinä, että palatessaan hän palaa tehtävänsä suorittaneena.

Suuri salaisuus on kuitenkin siinä, että tullessaan ihmiseksi Jeesus teki sen, mitä kutsutaan kristillisessä perinteessä termillä kenosis (itsensä tyhjentäminen, Fil. 2:7). Hän, jolla Jumalasta ennen aikojen alkua syntyneenä todella on kaikki jumalallinen valta joka, jumalalliseen luontoon kuuluu, astui alas ihmisyyteen. Palatessaan takaisin Isän luo hän myös vie mukanaan ihmisluonnon. Se on kaunis kuva siitä, miten ihmisyyys korotetaan Kristuksessa takaisin alkuperäiseen loistonsa.

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
4 Niinpä hän nousi aterialta, riisui viittansa ja kietoi vyötäisilleen pellavaliinan.	4 nousi ehtoolliselta ja riisui vaippansa, otti liinavaatteen ja vyötti sillä itsensä.	4 got up from the table, removed his outer robe, and took a towel and fastened it around his waist.	4 ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν·

Tässä kohden Jeesus varmaankin sekä yllätti että järkytti aterialle osallistujia omaksumalla kirjaimellisesti orjan muodon ja tehtävän. Se, mitä hän tekee, perustuu kuitenkin maksimaaliseen auktoriteettiin, josta hän oli täysin tietoinen. Hän on niin kaikkivaltias, että hän voi valita myös luopua jumalallisuuteen liittyvien etuoikeuksien käyttämisestä ja toimia tavalla, jolla hänen ei millään muotoa olisi pakko toimia. Hän on yksinkertaisesti näin vapaa, koska hän on täydellisen hyvä – ja hyvyys ja vapaus kuuluvat kristillisessä ajattelussa tiiviisti yhteen.

Näin voimme kiteyttää, että Jeesus toimii näin, koska hänellä on täysi valta ja vapaus hyvään. Ei siis “siitä huolimatta”, että tuo valta hänellä on. Toimiessaan näin Jeesus omalla toiminnallaan tekee selväksi, että valta ja palveleminen kuuluvat yhteen. Niiden välillä oleva jännite on ihmisten tekoa; Jumalan mielessä jännitettä ei ole. Jeesus toimii kuten toimii, koska hän on sellainen kuin hän on. Se, että ihminen saattaa pitää tällaista vallankäyttöä yllättävänä, kertoo enemmän ihmisten maailmasta kuin Jumalan maailmasta.

Samalla tässä näkyy myös kaunis kuva siitä, miten Kristuksen pelastusteko perustuu siihen, että Kristus on sydämeltään nöyrä, koska hän on rakastava. Hän vapaasti suostuu tulemaan ihmisen tasolle ja kärsimään, jotta hänen kärsimyksensä kautta ihminen voisi pelastua menetettyyn yhteyteen Jumalan kanssa.

Lopuksi panemme merkille, että Jeesus riisuu / asettaa sivuun viittansa näyttäen lopulta kuin keneltä tahansa palvelijalta. Sama verbi esiintyy myös, kun Jeesus kertoo, miten hän asettaa henkensä alttiiksi (Joh. 10:11,15). Luterilaisesta näkökulmasta voisi sanoa, että tältä näyttää ristin teologia. Tältä näyttää itsensä tyhjentäminen, jossa asetetaan vapaasti jotain sivuun suuremman hyvän tähden. Rakkauden tähden. Sinun tähtesi.

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
5 Sitten hän kaatoi vettä pesuastiaan, rupesi pesemään opetuslasten jalkoja ja kuivasi ne vyötäisillään olevalla liinalla.	5 Sitten hän kaatoi vettä pesumaljaan ja rupesi pesemään opetuslastensa jalkoja ja pyyhkimään niitä liinavaatteella, jolla oli vyöttäytynyt.	5 Then he poured some water into a basin and began to wash the disciples' feet and to dry them with the towel that was tied around his waist.	5 εἴτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος.

Kaikki, mitä Jeesus tässä tekee, on luonnollista seurausta siitä, millainen hän on. Se, mitä tekstissä on alussa esitetty, voidaan nähdä myös perusteluna sille, mitä nyt tapahtuu. Käytännössä Jeesus tekee epämiellyttävää, ”likaista” työtä, joka kyseisessä kulttuurissa on arvojärjestyksessä hyvin matalalla olevien palvelijoiden tai jopa orjien työtä. Esimerkiksi rabbin jalkojen peseminen siis tuskin oli toimintaa, jota rabbiin oppilailtakaan odotettiin. Ajatus rabbista pesemässä oppilaittensa jalkoja taas oli yksinkertaisesti mahdottomuus.

Kriittinen ero normaaliin palvelijaan oli myös siinä, että palvelijalla on velvollisuus toteuttaa tämä pesutoimenpide. Enemmän tai vähemmän kyse on silloin siitä, ettei hän voi siitä työtehtävästä kieltäytyä. Jeesus kuitenkin toimii määrätietoisesti ja tavoitteellisesti ja ennen kaikkea vapaasti, kuten toimii. Aivan kuten hän ei jakeessa 3 lähtenyt kohtaamaan kuolemaa voimattomana uhrina, ei hän tässäkään ole olosuhteiden pakottama.

Jalkojen peseminen tuossa kulttuurissa oli paitsi arvostetulle vieraalle suunnattu kunnianosoitus, myös käytännöllisesti tarpeellista. Tiet olivat pölyisiä, ja vaikka vieras olisi juuri käynyt kylvyssä, oli ikävää asettua syömään, kun jaloissa tuntui nihkeältä. Tämä yksityiskohta jalkoihin tarttuvasta liasta on syytä pitää mielessä hieman myöhempää varten, mutta tässä on kuitenkin pantava merkille, että peseminen myös ajoittuu erikoisesti. Normaalisti pesu toimitettiin ennen ateriala, mutta tässä Jeesus keskeyttää aterian pesutoimitusta varten. Myös ajoitus korostaa, että nyt tapahtuu jotain perustavanlaatuaista ja tärkeää Jumalan ajoituksen mukaisesti. Jumalan armo ei seuraa ihmisten järjestyksiä ja odotuksia, vaikka voikin toimia niiden kautta ja niitä hyödyntäen. Armo on luonteeltaan paitsi proaktiivista, myös ihmisten toimintalinjat keskeyttävää ja asioita uudelleen järjestävää.

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
6 Kun Jeesus tuli Simon Pietarin kohdalle, tämä sanoi: "Herra, sinäkö peset minun jalkani?"	6 Niin hän tuli Simon Pietarin kohdalle, ja tämä sanoi hänelle: "Herra, sinäkö peset minun jalkani?"	6 Then he came to Simon Peter, who said to him, "Lord, are you going to wash my feet?"	6 ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον. λέγει αὐτῷ· Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας;
7 Jeesus vastasi: "Tätä, minkä nyt teen, sinä et vielä käsitä, mutta myöhemmin sinä sen ymmärrät."	7 Jeesus vastasi ja sanoi hänelle: "Mitä minä teen, sitä et nyt käsitä, mutta vastedes sinä sen ymmärrät".	7 Jesus answered him, "You do not realize now what I am doing, but later on you will understand."	7 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα.

Pietari ymmärrettävästi hämmästytti hänelle annetusta kunnianosoituksesta, tuleehan se hänen rabbitaan, jota hän kutsuu herraksi (kreikk. kyrie). Kunnianosoitushan merkitsee sitä enemmän, mitä kunnianarvoisemmalta taholta se tulee. Tämän korkeammalle ei oikein enää voi mennä; samalla se on meille kaunis muistutus siitä arvosta, jonka Jumala ihmispersoonalle antaa.

Muiden oppilaitten reaktioista ei mainita mitään. Voi olla, että Johannes vain jättää heidän kommenttinsa mainitsematta, tai sitten he olivat vain mykistyneitä tapahtumasta. Voimme kuitenkin olettaa, että pesu toteutettiin kaikille – myös Juudas Iskariotille, Jeesuksen kavaltajalle. Myös hän sai rakkauden ja arvonannon.

Jeesuksen toiminta myös edelsi toiminnan ymmärretyksi tulemistä. Ensin oppilaat saavat kokea, mitä Jeesus tekee. Tämä on Jeesuksen toiminnan toistuva piirre. Opetus ei usein lähde teoria edellä, kuten autokoulussa, vaan käytännön elämän ja toiminnan kautta. Tämä asettuu linjaan sen kanssa, miten ”opetuslapsijärjestelmä”

juutalaisessa kulttuurissa ylipäättään toimi. Idea oli, että rabbi kutsuu valitsemansa henkilön oppilaakseen kehottamalla häntä esimerkiksi sanoin: “Tule, ja seuraa minua”. Oppilas sitten seuraa rabbiaan, elää ja jakaa elämää hänen kanssaan ja näin oppii ajattelemaan ja toimimaan rabbinsa tavoin. Toisin sanoen, hänestä on tarkoitus tulla hänen rabbinsa kaltainen.

Kyse on siis elävästä elämästä, jossa ymmärtämisellä ja omaksumisella ei ole kiire. Mukana saa olla, vaikka järjellä ymmärtäminen olisi vielä matkalla. Näin on myös koko kristillisen evankeliumin laita. Evankeliumi edeltää ymmärtämistä, eikä ymmärtämisellä ole suurta kiirettä. Ei Jeesuskaan yritä vielä selittää asiaa kunnolla auki – hän suorastaan harjoituttaa Pietaria sietämään ei-tietämisen tilaa ja siihen sisältyvää mysteerin äärellä olemista. Uskoa ei voi eikä tule pelkistää vain siihen, että sen sisällön ymmärtää järjellä.

Tämä kiireettömyys järjen ymmärryksen suhteen näkyy erityisen kirkkaasti siinä, miten luterilaisen perinteen mukaan vauva pelastuu ja uudestisyntyy Jumalan lapseksi kasteessa. Lapsi ei sattuneesta syystä ymmärrä mitään siitä uudestisyntymisen pesusta, joka hänelle annetaan. Ymmärrys tulee sitten, kun sen aika on; Jumala kuitenkin toimii oman aloitteensa mukaisesti juuri silloin, kun hän päättää toimia.

Tässä tapauksessa kunnollinen ymmärrys toimituksen merkityksestä tuli vasta Jeesuksen kuoleman ja ylösnousemuksen jälkeen. Vasta, kun toimitus nähdään Pyhän Hengen valaisemana Jeesuksen häpeällisen ristinkuoleman ja kunniakkaan ylösnousemuksen ja Taivaaseen astumisen linssin läpi, voi todella ymmärtää, mitä jalkojen pesussa pienoiskoossa tapahtui. Jossain määrin kuitenkin jääme silti mysteerin äärelle. Paljon voimme Jumalan erityisen ilmoituksen kautta ymmärtää, mutta sanat ja järki ovat aina rajallisia. Vasta Jumalan luona näemme ja ymmärrämme tämänkin salaisuuden täydellisesti (1. Kor. 13:12).

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
8 Pietari sanoi hänelle: "Sinä et ikinä saa pestä minun jalkojani!" Jeesus vastasi: "Jos minä en pese sinua, ei sinulla ole sijaa minun luonani."	8 Pietari sanoi hänelle: "Et ikinä sinä saa pestä minun jalkojani". Jeesus vastasi hänelle: "Ellen minä sinua pese, ei sinulla ole osuutta minun kanssani".	8 Peter said to him, "You must never wash my feet!" Jesus answered him, "Unless I wash you, you have no part with me."	8 λέγει αὐτῷ Πέτρος· Οὐ μὴ νίψῃς μου τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς αὐτῷ· Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ.

Pietarilla on hauska tapa yrittää suojella Jeesusta häneltä itseltään (vrt. Matt. 16:22). Hän oli johtajatyyppiä ja positiivisesta ajateltuna hänellä oli kutsumus suojella ja pitää ihmisistä huolta. Tässä tapauksessa tilanteesta tulee kuitenkin erikoinen, kun hän käytännössä määrää ylempiarvoista rabbiaan siitä, mitä hän saa tai ei saa tehdä. Ja kuten jokainen ymmärtää, lahjan torjuminen itsessään on myös omalla tavallaan loukkaavaa, vaikka se periaatteessa tapahtuisikin siksi, ettei ihminen katso olevansa arvollinen saamaan kyseistä lahjaa. Tässä kohden se on ilmaistu vieläpä kreikaksi hyvin vahvalla tuplakiellolla (οὐ μὴ; molemmat ovat erillisiä kieltosanoja).

Jeesus reagoi tähän selkein sanoin. Hän viittaa “osaan”, joka hänellä Pietarille olisi. Ajatus Jumalan yksin armosta antamasta perintöosasta oli juutalaisille hyvin tuttu, sillä se ajatus kulkee läpi Vanhan Testamentin. Tässä raamatunkohdassa Jeesus kuitenkin kytkee osan saamisen sille, että ihminen ei estä sitä, mitä Jeesus on hänelle tekemässä.

Tämä kuvaa laajemminkin uskonelämäämme. Luterilainen perinne näkee, että ihminen ei voi valita omaa pelastustaan eikä itse tehdä mitään pelastuakseen, mutta hän voi kyllä torjua sen. Toisin sanoen pelastus ei ole luonteeltaan vastustamatonta, kuten kalvinistisessä perinteessä. Siitä kyllä pääsee eroon, jos välttämättä haluaa.

Jalkojenpesutilanteessa voi nähdä myös kuvan siitä, että kyse on Jumalan oma-aloitteisesta valinnasta toimia tiettyjen ihmisten kohdalla. Jeesus ei kysy keneltäkään mitään, hän yksinkertaisesti alkaa toimia. Jakeessa 8 kuitenkin käydään vakava keskustelu: haluaako Pietari todella sanoa “ei” sille, mitä Jeesus on tekemässä? Haluaako hän todella kieltäytyä suhteesta Jeesukseen? Haluaako hän todella olla niin itsenäinen ja omavoimainen, ettei voi hyväksyä armoa, jota hän ei katso ansaitsevansa omilla teoillaan?

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
9 Silloin Simon Pietari sanoi: "Herra, älä pese vain jalkojani, pese myös kädet ja pää."	9 Simon Pietari sanoi hänelle: "Herra, älä pese ainoastaan minun jalkojani, vaan myös kädet ja pää".	9 Simon Peter said to him, "Lord, not just my feet, but my hands and my head as well!"	9 λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν.
10 Tähän Jeesus vastasi: "Se, joka on kylpenyt, ei tarvitse pesua, hän on jo puhdas. Ja te olette puhtaita, ette kuitenkaan kaikki."	10 Jeesus sanoi hänelle: "Joka on kylpenyt, ei tarvitse muuta, kuin että jalat pestään, ja niin hän on kokonaan puhdas; ja te olette puhtaat, ette kuitenkaan kaikki".	10 Jesus told him, "The person who has bathed does not need to wash, except for his feet, but is entirely clean. And you men are clean, though not all of you."	10 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὁ λελουμένος οὐκ ἔχει χρεῖαν εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες.
11 Jeesus tiesi, kuka hänet kavaltaisi, ja siksi hän sanoi, etteivät he kaikki olleet puhtaita.	11 Sillä hän tiesi kavaltajansa; sentähden hän sanoi: "Ette kaikki ole puhtaat".	11 For he knew who was going to betray him. That's why he said, "Not all of you are clean."	11 ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι Οὐχὶ πάντες καθαροὶ ἐστε.

Tässä kohden voi olla, että joidenkin muiden Jeesuksen oppilaiden olisi tehnyt mieli kuiskata Pietarille, että suunnilleen nyt voisi olla hyvä idea olla jo hiljaa. Edelleenkin Pietarille ei tunnu sopivan se, miten Jeesus aikoo toimia, koska hän yhä tietää itse paremmin. Ironista on, että nyt ollaan yhtäkkiä päinvastaisessa päädyssä; äsken mitään ei saanut tehdä, ja nyt ei ollakaan tekemässä tarpeeksi. Muutos johtui vain tiedosta, jonka Jeesus itse Pietarille antoi koskien hänen perintöosaansa. Voisi ajatella ihmisen ymmärtävän, että jos tuo tieto oli luotettava, niin ehkä Jeesus muutenkin on tilanteen tasalla.

Pietari kuitenkin vaikuttaa päättelevän näin: Jos kerran jalkojen peseminen on näin hieno ja tärkeä asia, niin pään ja käsien pesuhan olisi vielä parempi. Sen enempää ei edes oikein voisi pestä ilman varsinaista kylpyä. Sinänsä hyvä päättely, mutta ihminen ei silti voi olla Jumalaa fiksumpi.

Tekstikriittisenä huomiona on mainittava, että [tekstiversioiden välillä on tosin eroja](#) siinä, sanooko Jeesus, ettei muuta pesua kuin jalkojen pesu tarvita, vai pelkästään, ettei lisäpesua tarvita. Tekstin tulkinnan kannalta ero ei ole kuitenkaan järin suuri. Perustuen jakeen 10 loppuun, jossa puhtaus ja pesun tarve liitetään siihen, eläkö ihminen synnit anteeksi saaneena armosuhteessa Jeesuksen kanssa vai ei, voidaan joka tapauksessa ajatella, että puhtaaksi peseminen symboloi syntien anteeksi saamista ja täyspesun osalta myös uudestisyntymistä.

Asiaa voi verrata normaaliin aterialle saapumiseen. Ennen aterialle tuloa peseydytään kokonaan, mutta matkalla tarttuu kuitenkin likaa jalkoihin. Tällöin kyse ei kuitenkaan enää ole kokonaisvaltaisesta likaisuudesta, joka vaatisi kokonaisvaltaista pesua. Samoin on ihmisen laita: kasteessa ihminen saa synnit anteeksi. Sen jälkeen ihminen on pesty ja matkalla Taivaan juhla-aterialle. Elämän varrella mukaan kuitenkin tarttuu aina uutta likaa tekosyntien muodossa. Varsinaista pesua – kastetta – ei kuitenkaan tässä tilanteessa uusita, vaan "pienempi" pesu riittää. Tässä voidaan siis nähdä kuva kristityn elämästä: kastettu ihminen on kutsuttu elämään katumuksessa ja syntien anteeksi saamisessa Jeesukselta, koska ihminen on maan päällä yhä sekä syntinen että vanhurskas (simul iustus et peccator). Keskeinen armonväline tähän arkiseen syntien anteeksi saamiseen on luterilaisuudessa ehtoollinen, joka jalkojen pesun tavoin pesee meidät puhtaiksi matkalla tартtuneesta uudesta liasta.

Erottelu näiden kahden pesun välillä tehdään myös kreikan kielen tasolla. Jalkojen pesemiseen viitataan toistuvasti verbillä niptoo, jonka fokus on enemmän "puhdistamisessa". Kokonaisvaltaisempaan pesuun viitataan kylpemisen tai kylvettämisen suuntaan viittaavalla verbillä louoo.

On kuitenkin syytä huomioida, että lopussa Jeesus toteaa, että kaikki eivät kuitenkaan ole puhtaita. Joukossa oli yksi, joka jo tuolloin vaikuttaa aloittaneen yhteistyön perkeleen kanssa. Ongelma ei hänen kohdallaan ollut siis vain se, että hän oli saanut inspiraation pahuuteen – sehän voi käydä kenelle vain. Hän oli tuossa vaiheessa jo suuntautunut sen toteuttamiseen. Tämä on tärkeä muistutus myös meille: hurskaan kristityn ulkokuori ei merkitse, että ihminen on välttämättä sisäisesti kristitty. Ei, vaikka osallistuisi kristilliseen palvelutyöhönkin.

1992	1933/38	ISV	SBLGNT
12 Pestyään heidän jalkansa Jeesus puki viitan ylleen ja asettui taas aterialle. Hän sanoi heille: "Ymmärrätekö te, mitä teille tein?"	12 Kun hän siis oli pessyt heidän jalkansa ja ottanut vaippansa ja taas asettunut aterialle, sanoi hän heille: "Ymmärrätekö, mitä minä olen teille tehnyt?"	12 When he had washed their feet and put on his outer robe, he sat down again and said to them, "Do you realize what I have done to you?"	12 Ὅτε οὖν ἐνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀνέπεσεν, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;

Tässä kohden Jeesus alkaa selittää, mitä hän on juuri tehnyt. Järjellä tapahtuva ymmärrys ei siis ole merkityksetön asia; onhan kirkossa kuullun saarnankin keskeinen tavoite puhutella juuri ihmisen järkeä ja ymmärrystä, toki tunnepuolta sekä Pyhän Hengen suoraa vaikutusta unohtamatta. Jeesuksen seuraavaksi antamansa perustelu on kuitenkin vasta esimakua siitä ymmärryksestä, jonka oppilaat tulisivat saamaan, kun Jeesus on osoittanut koko uhrautuvan rakkautensa suuruuden ristillä.

13 Te puhuttelette minua opettajaksi ja herraksi, ja oikein teette: sehän minä olen.	13 Te puhuttelette minua opettajaksi ja Herraksi, ja oikein te sanotte, sillä se minä olen.	13 You call me Teacher and Lord, and you are right because that is what I am.	13 ὑμεῖς φωνεῖτέ με Ὁ διδάσκαλος καὶ Ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ.
14 Jos nyt minä, teidän herranne ja opettajanne, olen pessyt teidän jalkanne, tulee myös teidän pestä toistenne jalat.	14 Jos siis minä, teidän Herranne ja opettajanne, olen pessyt teidän jalkanne, olette tekin velvolliset pesemään toistenne jalat.	14 So if I, your Lord and Teacher, have washed your feet, you must also wash one another's feet.	14 εἰ οὖν ἐγὼ ἐνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας·
15 Minä annoin teille esimerkin, jotta tekisitte saman minkä minä tein teille.	15 Sillä minä annoin teille esikuvan, että myös te niin tekisitte, kuin minä olen teille tehnyt.	15 For I have given you an example, so that you may do as I have done to you.	15 ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῇτε.

Jeesus aloittaa toteamalla, että oppilaat ovat täysin oikeassa kutsuessaan häntä hänen asemansa mukaisella arvonimellä. Tekstin kulussa tulee nyt siis uudelleen esiin luvun alussa esitetty ajatus siitä, että Jeesus todella on auktoriteetin huipulla – myös silloin, kun hän ilmentää nöyryyttään ja uhrautuvaisuuttaan. Jeesus vaikuttaa haluavan varmistaa oppilaidensa ymmärtävän, että hänen äsköinen tekonsa ei merkitse aseman, roolin ja olemuksen muutosta. Sen sijaan tapahtuma ilmentää sitä, miten vapaa hän on kaikkeen hyvään.

Tässä yhteydessä palaamme jälleen myös opetuslapsijärjestelmän perusajatuksen: rabbin oppilaan tavoite on tulla rabbinsa kaltaiseksi. Toisin sanoen hän oppii rabbinsa hyveet. Hänen järkensä, tahtonsa ja tunne-elämänsä järjestyvät kohti rabbinsa esikuvaa. Se näkyy hän ajattelutavoissaan, arvoissaan, tavoitteissaan, toimintatavoissaan, asenteissaan, koko hänen ihmisyydessään. Siksi oli normaalia, että rabbia kutsuttiin opettajaksi ja herraksi, ja yhtä normaalia oli, että hänen esimerkkiään pyrittiin jäljittelemään.

Keskeinen luterilainen skolastinen teologi Johann Gerhard kommentoi asiaa näin teoksessaan *Uskon pyhä salaisuus*: "Kristuksen pyhä elämä on [...] täydellisin hyveiden ihannekuva. [...] Monet tahtovat saada Kristuksen omakseen, mutta kieltäytyvät häntä seuraamasta; he tahtovat saada jotain hyötyä Kristuksesta, mutta eivät sen ohessa häntä jäljitellä."

Tässä juuri tulee kriittinen kysymys: onko ihminen valmis elämään Kristusta jäljitellen (imitatio Christi)? Onko hän halukas oppimaan hänen hyveistään eli hänen sydäimestään, kuten Jeesus kehottaa: "Oppikaa minusta, sillä minä olen hiljainen ja nöyrä sydämeltä" (Matt. 11:29)? Onko hän valmis suostumaan siihen järjestykseen, että Jeesus on ensin rakastanut ihmisiä, jotta hekin rakastaisivat toisiaan (1. Joh. 4:19)?

Jos vastaus on kyllä, on ihminen halukas seuraamaan Jeesuksen esimerkkiä, jolloin hän hitaasti mutta varmasti muuttuu Kristuksen kuvan kaltaiseksi (2. Kor. 3:18). Hän alkaa toimia kuten Jeesus toimi, koska hänellä on lisääntyvästi Kristuksen mieli (1. Kor. 2:16; Fil. 2:5). Hän on valmis nöyryyteen, kuten hänen Herransakin oli. Hän on valmis luopumaan etuoikeuksistaan ja suostumaan palvelijaksi. Hän on valmis rakkauteen eli sitoutumiseen toisen hyvään; etsimään sitä, että toisella ihmisellä olisi hyvä olla, että hän kukoistaisi, että hän voisi kokea iloa ja täyttymystä.

Jalkojen peseminen asettuu näin yksittäiseksi esimerkiksi teosta, jossa tällainen rakkaus tulee esiin. Se tapahtuu vapaudesta käsin. Muistamme, että palvelija saattaa pestä vieraan jalat, koska hänen on pakko. Jos taas joku tekee niin vapaasta tahdostaan, ovat syyt muualla. Toivottavasti siinä, että pesun kohteena olevan ihmisen näkee Jeesuksen silmin, arvokkaana ihmispersoonana, Jumalan rakastamana ja Jeesuksen ristillä lunastamana.

Kun ihminen näin suostuu rakkauteen ja suostuu lopettamaan vastarinnan Pyhän Hengen tarjotessa hänellä rakkauden rakentumista sydämessä, hän ei enää näe toisten palvelemista toimintana, johon hänen ei tarvitse "alentua" tai jota ei tarvitse "viitsiä" tehdä. Jos Herramme itse palveli oppilaitaan näin, on se vahva signaali siitä, millaista mielen toiminnallisuutta ja luonteenlaatua hän myös omille oppilailleen tarjoaa ja mitä hän heiltä pyytää.

Tekstissä – toki kreikaksi käännettynä – Jeesus myös kehottaakin oppilaitaan pesemään toinen toistensa jalat vastavuoroisella tavalla (kreikan termi alleeloon). Tämä kuvaa visiota siitä, millainen tulisi olla kristittyjen keskinäinen suhde. Nekin, jotka ovat johtosemassa, ovat kutsuttuja olemaan palvelijoita eivätkä herroina hallitsemaan muita (1. Piet. 5:3). Vieläpä on niin, että terve visio kristittyjen keskinäisestä suhteesta sisältää ajatuksen siinä, että Jeesus on heidän kaikkien pää (Ef. 5:23).

–

Kaiken perusta on siis se, että Jeesus on toiminut ensin ja rakastanut ihmisiä ensin ristillä. Jeesus myös tekee hyvää proaktiivisesti. Edellä luetussa jaejaksossakin hän antaa ensin hyvää ja vasta sitten käskee seuraajiaan toimimaan samoin toisiaan kohtaan.

Näin on myös armon laita: lain kolmas käyttö, joka luterilaisessa perinteessä merkitsee kristityille suunnattua opastusta oikeaan elämään, tulee vasta sen jälkeen, kun ihminen on vastaanottanut Jeesuksen armon ja syntien anteeksiannon. Toisin sanoen: oikea elämä ei ole armon edellytys tai ennakkoehto.

Uusi elämä rakkaudessa perustuukin identiteettiin armahdettuna ja Jeesuksen rakastamana Jumalan lapsena. Kun identiteettimme on Kristuksessa, näemme myös evankeliumien ja muun erityisen ilmoituksen kautta, millainen persoona Jeesus on. Millaiset hänen hyveensä ovat, miksi ne ovat niin kauniita, ja millaista toimintaa niistä luonnollisesti virtaa niin ristillä kuin joka päivä maailman loppuun asti.

Nimittäin kun todella *näkee* Jeesuksen, joka ei tullut palveltavaksi vaan palvelemaan (Matt. 20:28) ja joka ei tässäkään ole kättämässä itselleen jalkojenpesua, vaan huolehtimassa, että muut saavat sitä, on se yksinkertaisesti puoleensavetävää. Se on kaunista ja inspiroivaa. Kun sitä todella katselee, se muuttaa katselijaansa, kuten Paavali sanoo (2. Kor. 3:18). Näin se vetää ihmistä syvempään osallisuuteen Kristuksesta ja yhteyteen hänen kanssaan.

Antakoon Jumala meille armonsa, että todella näemme Jeesuksessa uskonelämän koko kuvan. Sen, että evankeliumi edeltää ja on perusta kaikelle Jeesuksen seuraamiselle kasteen pesusta alkaen. Ja että muistamme, että meidän seuraamisemme on aina vajavaista; niin kauan kuin elämme, tarvitsemme säännöllistä jalkojen pesua suoraan Jeesukselta. Sen saamme keskeisesti ehtoollisessa, jossa matkalla tarttunut synnin lika pestään jälleen puhtaaksi. Siinä meille annetaan synnit anteeksi ja saamme jatkaa vaellustamme puhtain jaloin. Sen lahjan säännöllinen vastaanottaminen on uskonelämän kulmakivi.

Jatkolukemista: [Eri kirkkokuntien perinteitä, joissa kirjaimellisesti pestään ihmisten jalkoja](#)